

16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.12.2018)

17. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 08.12.2018)

18. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 08.12.2018)

19. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 08.12.2018)

20. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення: 09.12.2018)

21. Питання Ради громадського контролю при Національному антикорупційному бюро України: Указ Президента України від 15.05.2015 № 272/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272/2015#n11> (дата звернення: 09.12.2018)

22. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p> (дата звернення: 09.12.2018)

23. Українці вважають НАБУ найефективнішим органом у боротьбі з корупцією // Національне антикорупційне бюро України: офіційний сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/open-office/biblio/sociologiya/ukrayinci-vvazhayut-nabu-nayefektyvnishym-organom-u-borotbi-z> (дата звернення 12.12.2018)

УДК 342.9

ДУБИНСЬКИЙ О.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА НА ПРОМИСЛОВОМУ ТРАНСПОРТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті з'ясовано, що зі зростанням виробничих потужностей об'єктивно збільшуються потреби в промисловому транспорті, сучасний стан додержання законодавства на якому зумовлює доцільність здійснення своєчасного державного контролю. На підставі узагальнення та аналізу нормативно-правової бази, яка регламентує досліджувану сферу правовідносин, визначено основні особливості державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті.

Ключові слова: державний контроль, додержання законодавства, промисловий транспорт, промисловий залізничний транспорт.

В статье установлено, что с ростом производственных мощностей объективно увеличиваются потребности в промышленном транспорте, современное состояние соблюдения законодательства на котором обуславливает целесообразность осуществления своевременного государственного контроля. На основании обобщения и анализа нормативно-правовой базы, регламентирующей исследуемую сферу пра-

воотношений, определены основные особенности государственного контроля над соблюдением законодательства на промышленном транспорте.

Ключевые слова: *государственный контроль, соблюдение законодательства, промышленный транспорт, промышленный железнодорожный транспорт.*

The article clarifies that with the growth of production capacities the needs of industrial transport are objectively increased, the current state of observance of legislation on which determines the expediency of timely state control. Based on generalization and analysis of the legal framework regulating the investigated sphere of legal relations, the main features of state control over observance of legislation on industrial transport are determined.

Key words: *state control, observance of legislation, industrial transport, industrial railway transport.*

Вступ. Зі зростанням виробничих потужностей об'єктивно збільшуються потреби в спеціальному транспорті для обслуговування – промислового. Як і на будь-якому іншому виді транспорту, на промисловому встановлено низку правил і норм, яких необхідно обов'язково дотримуватися задля безпечної промислової діяльності та її відповідності до встановлених законодавствам вимог. Проте на практиці непоодинокими є випадки порушень законодавства на промисловому транспорті, що можуть призводити не лише до матеріальних збитків, але й загрожувати життю і здоров'ю працівників та інших громадян. Це зумовлює доцільність здійснення своєчасного державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання державного контролю за додержанням законодавства на транспорті досліджували І.В. Булгакова, В.К. Гіжевський, Е.Ф. Демський, М.І. Данько, В.В. Міщук, А.В. Паливода, О.М. Роїна, А.М. Смирнов, А.О. Собакар, Ю.М. Цветов, М.Л. Шелухін, І.Р. Юхновський та інші правознавці.

Не вирішені раніше проблеми. Незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, державний контроль за додержанням законодавства саме на промисловому на транспорті висвітлено фрагментарно, подальшого вивчення потребують його особливості в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що модернізація промислового залізничного транспорту є одним із напрямів розвитку транспортної інфраструктури та реалізації Транспортної стратегії України на період до 2020 року [1]. Як зазначає Е.А. Зін'я, накопичені недоліки та труднощі в роботі промислового залізничного транспорту пов'язані з відсутністю в ринкових умовах державного впливу на його стан, координацію його роботи. Тому, на думку автора, на часі впровадження тісної взаємодії транспорту загального користування з промисловим залізничним транспортом на законодавчому, загальноорганізаційному, тарифному рівнях, у визначенні технічної політики, вдосконаленні системи управління (й контролю) [2, с. 230–231], із чим варто погодитися.

Крім того, пріоритетами розвитку промислового залізничного транспорту відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року» від 20.10.2010 р. № 2174-р. визначено: 1) удосконалення нормативно-правової і нормативно-технічної бази регулювання діяльності промислового залізничного транспорту; 2) удосконалення системи державного регулювання з метою забезпечення ефективної і безпечної роботи промислового залізничного транспорту; 3) упровадження механізму контролю за безпекою руху на промисловому залізничному транспорті; 4) створення умов для проведення технічної та технологічної модернізації промислового залізничного транспорту із залученням інвестицій; 5) забезпечення розвитку та ефективного використання інфраструктури підприємств промислового залізничного транспорту [1].

Цілком очевидно, що реалізація запланованих заходів можлива лише за умов ефективного державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті.

Досліджуючи особливості державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті, варто зауважити, що згідно зі ст. 21 Закону України «Про транспорт» від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР промисловий залізничний транспорт входить до складу єдиної транспортної системи України. Так, у ст. 22 Закону зазначається, що підприємства промислово-

го залізничного транспорту є складником залізничного транспорту [3], а у ст. 1 Закону України «Про залізничний транспорт» від 04.07.1996 р. № 273/96-ВР надається визначення промислового залізничного транспорту, який є транспортно-технологічним комплексом, що забезпечує системне переміщення вантажів у процесі виробництва (між виробництвами, виробничими циклами, окремими операціями або підприємствами) та взаємодію із залізничним транспортом загального користування і не належить до нього [4].

Як бачимо, законодавець в Україні позиціонує лише залізничний промисловий транспорт, контроль за дотриманням законодавства на якому і буде предметом нашого дослідження. Хоча науковці разом із залізничним розглядають й інші види промислового транспорту (автомобільний, трубопровідний тощо), проте на практиці найбільш часто для доставки сировини, напівфабрикатів і готової продукції використовуються залізні (нормальної і вузької колії) дороги, налаштовуючи під'їзні шляхи з виходом і без виходу на дороги загальної мережі. Експлуатаційна довжина залізниць нормальної колії на промислових підприємствах досягає 60 тис. км, що складає приблизно 40% експлуатаційної довжини залізниць загального користування. Крім того, промисловими підприємствами експлуатуються близько 40 тис. км шляхів вузької колії. Близько 80% усіх вантажів, що перевозяться залізницями загального користування, доставляється під'їзними шляхами промислового транспорту [5].

Як уже зазначалося вище, промисловий залізничний транспорт уходить до єдиної транспортної системи України, забезпечує виконання початково-кінцевих операцій із вагонами загального користування на залізничних станціях, що примикають до магістральних шляхів, переміщення вагонів, перевезення вантажів усередині підприємства у процесі виробництва, зокрема у власному рухомому складі. Працівники промислового залізничного транспорту обслуговують клієнтуру, організовують вантажно-розвантажувальні операції з вагонами загального користування тощо. Для виконання визначених завдань підприємства мають локомотиви, вагони, залізничні колії, обладнання для забезпечення електронної централізації управління. Крім того, транспортними засобами промислового залізничного транспорту щорічно виконуються значні за обсягом перевезення вантажів, безпосередньо обслуговується виробництво, забезпечуються всі початково-завершальні операції в транспортному процесі. Характерні ознаки таких перевезень: короткі відстані транспортування вантажів, невисокі показники швидкості [2, с. 230–231].

Водночас відповідно до пункту 9.12 Правил технічної експлуатації залізниць України, затверджених наказом Міністерства транспорту України від 20.12.1996 р. № 411, локомотиви і вагони, що належать іншим відомствам, підприємствам та організаціям і виходять на колії загальної мережі залізниць, мають відповідати вимогам указаних Правил. Аналогічно у п. 68 Статуту залізниць України вказується, що залізничні колії, локомотиви і вагони підприємств мають утримуватися ними згідно з правилами, затвердженими власниками цих підприємств чи органами, до сфери управління яких вони належать. Локомотиви і вагони, що належать підприємствам і експлуатуються в загальній мережі залізниць, мають відповідати вимогам Правил технічної експлуатації залізниць України [6].

Згідно з Наказом Міністерства транспорту та зв'язку України (нині Міністерство інфраструктури України) від 01.10.2009 р. №1014, було затверджено Правила технічної експлуатації міжгалузевого промислового залізничного транспорту України (далі – ПТЕ) [7]. Ці правила встановлюють основні положення та порядок роботи міжгалузевого промислового залізничного транспорту та його працівників, основні розміри, норми утримання колії, споруд, пристроїв та рухомого складу і вимоги, які ставляться до них, систему організації руху під час виконання поїзної та маневрової роботи, принципи сигналізації. При цьому ПТЕ обов'язкові для всіх підприємств і організацій міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, а також проектних, проектно-конструкторських організацій, які розробляють проекти на реконструкцію споруд та пристроїв, підприємств та організацій, що обслуговуються на коліях міжгалузевого промислового залізничного транспорту України та використовують його технічні засоби.

Безпосередньо контроль за виконанням вимог цих ПТЕ, організація експлуатації, технічного обслуговування пристроїв та обладнання, рухомого складу і поїздів виконання поїзної та маневрової роботи покладаються на працівників міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, що експлуатують рухомий склад, техніку, споруди, прилади та обладнання. Періодичність контролю за технічним станом рухомого складу структурних підрозділах визначається керівником підприємства, до складу якого належать ці структурні підрозділи [7].

Працівники підприємств мають забезпечувати безпеку руху, бути ввічливими у спілкуванні з усіма особами, які користуються послугами промислового залізничного транспорту, але

водночас вимагати від них точного виконання встановлених на цьому виді транспорту правил. Кожен працівник має дотримуватися вимог стандартів і метрологічних норм, нормативно-правових актів з охорони праці та пожежної безпеки, що встановлені для роботи, яка виконується. Відповідно особи, які влаштовуються на роботу, пов'язану з рухом поїздів, мають пройти професійне навчання відповідно до Положення про професійне навчання кадрів на виробництві, витримати перевірку і в подальшому періодично перевірятися на знання нормативних актів із безпеки руху, посадових інструкцій та інших нормативних документів, що регламентують роботу міжгалузевого промислового залізничного транспорту, а також установлюють посадові обов'язки [7].

Загалом, порушення наведених Правил працівниками промислових підприємств, інших працівниками організацій, що обслуговуються, які відповідно до своїх обов'язків причетні до організації роботи міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, тягне за собою передбачену чинним законодавством відповідальність.

Окрім розглянутих Правил, Міністерством промислової політики України (наразі Міністерство економічного розвитку і торгівлі України) затверджено Правила технічної експлуатації залізничного транспорту промислових підприємств [8] із метою забезпечення безпечного функціонування власного технологічного залізничного транспорту, підвищення безпеки руху та промислової безпеки на промислових підприємствах. Ці Правила встановлюють основні положення та порядок роботи залізничного транспорту промислових підприємств та його працівників, норми утримання колії, споруд, пристроїв та рухомого складу і вимоги до них, систему організації руху під час виконання поїзної та маневрової роботи, принципи сигналізації. Вони поширюються на всі підприємства й організації, контрагентів, що мають у своєму складі власний залізничний транспорт або фронти навантаження-вивантаження.

Крім того, інструкції, технічні умови та інші акти, що стосуються експлуатації, проектування і будівництва колій, споруд, пристроїв, рухомого складу, зокрема спеціального самохідного, а також технологічного спеціального рухомого складу, що розробляються підрозділами залізничного транспорту підприємств, мають відповідати вимогам цих Правил. Місцеві інструкції, що регламентують роботу залізничного транспорту, затверджуються керівником залізничного транспорту, а ті, що визначають взаємодію у роботі залізничного транспорту та виробничих цехів (ділянок), – керівником підприємства [8].

Важливо підкреслити, що Правила обов'язкові для всіх працівників залізничного транспорту промислових підприємств, керівників цих підприємств, працівників виробничих цехів і ділянок підприємств, які пов'язані з роботою залізничного транспорту або забезпечують його роботу, а також для проектних і конструкторських організацій, що розробляють проекти на реконструкцію і будівництво рухомого складу, споруд і пристроїв залізничного транспорту [8]. Тому працівники залізничного транспорту, контрагенти, а також працівники виробничих цехів і ділянок підприємства, які залучаються до роботи, пов'язаної з рухом поїздів, маневровою роботою, навантаженням і вивантаженням вантажів або пересуванням рухомого складу, зокрема спеціального самохідного, а також технологічного спеціального рухомого складу, є відповідальними за порушення Правил.

Ще одним важливим документом, додержання якого перевіряється під час державного контролю за дотриманням законодавства на промисловому транспорті, є Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України (сьогодні Міністерство інфраструктури України) від 01.03.2010 р. № 113 «Про затвердження Порядку розслідування транспортних подій на підприємствах міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, що належать до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку України». Так, цей Порядок визначає процедуру службового розслідування та ведення обліку транспортних подій, що сталися на коліях підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту України під час виконання поїзної та маневрової роботи з метою забезпечення повного та об'єктивного встановлення причин виникнення транспортних подій, підвищення якості розслідування, визначення процедури проведення розслідування, розподілу обов'язків із розслідування між структурними підрозділами підприємств промислового транспорту [9].

Окрім того, безумовного дотримання вимагає і Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України (сьогодні Міністерство інфраструктури України) від 29.04.2010 р. № 240 «Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій залізничного транспорту, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту України». Цей Порядок визначає процедуру проведення попереднього (під час прийняття на роботу) та періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників певних

категорій залізничного транспорту загального користування, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту [10].

Так, обов'язкові попередній і періодичні медичні огляди проводяться для працівників, робота яких пов'язана із забезпеченням безпеки руху та обслуговуванням залізничного транспорту, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту, з метою визначення придатності до виконання професійних обов'язків, профілактики професійних захворювань та виробничого травматизму. Контроль за організацією та якістю проведення попередніх та періодичних медичних оглядів покладається на медичні служби залізниць, заклади державної санітарно-епідеміологічної служби на залізничному транспорті, Головне управління медичних закладів Укрзалізниці, які проводять вибірково експертну оцінку медичних оглядів працівників залізничного транспорту, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту, зокрема здійснюють контроль та експертну оцінку своєчасності та повноти проведення медичних оглядів, виконання оздоровчих заходів [10] тощо.

Загалом, під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері залізничного транспорту перевіряється дотримання низки нормативно-правових актів згідно з установленим Переліком [11], тоді як зазначається у звіті голови Державної служби України з безпеки на транспорті за 2017 рік, що найбільше виявлено випадків недотримання Правил технічної експлуатації залізничного транспорту промислових підприємств – 440 порушень та Правил технічної експлуатації залізниць – 408 порушень. До того ж під час перевірок особлива увага приділялася забезпеченню перевезень небезпечних вантажів, адже було виявлено 45 невідповідностей технічного стану транспортних засобів, пов'язаних із перевезенням небезпечних вантажів, 27 невідповідностей технічного стану колій загального користування, якими здійснюються перевезення небезпечних вантажів, 3 недоліки у виконанні вимог Правил перевезення наливних вантажів, 2 недоліки у плануванні та здійсненні заходів щодо забезпечення перевезень небезпечних вантажів, 16 недоліків у виконанні вимог Правил перевезення небезпечних вантажів, 65 недоліків у виконанні Порядку проведення спеціального навчання працівників суб'єктів перевезення небезпечних вантажів, 3 недоліки категорії «інші», 2 факти відсутності ліцензії на право здійснення господарської діяльності з перевезення небезпечних вантажів [12].

Такий незадовільний стан додержання законодавства на промисловому транспорті, на нашу думку, свідчить про необхідність реформування механізмів державного контролю за його додержанням, адже наразі немає нормативного акта, який би чітко і повно врегулював адміністративно-правові засади здійснення державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті. Необхідно також законодавчо встановити перелік контролюючих органів на промисловому транспорті, розділити межі компетенції та повноваження, окреслити коло відповідальності задля підвищення ефективності державного контролю у цій сфері.

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження доходимо висновку, що основними особливостями державного контролю за додержанням законодавства на промисловому транспорті є такі: 1) промисловий залізничний транспорт входить до складу єдиної транспортної системи України, підприємства промислового залізничного транспорту є складником залізничного транспорту; 2) контроль здійснюється з метою забезпечення безпечного функціонування власного технологічного залізничного транспорту, підвищення безпеки руху та промислової безпеки на промислових підприємствах; 3) локомотиви і вагони, що належать підприємствам і експлуатуються в загальній мережі залізниць, мають відповідати вимогам Правил технічної експлуатації залізниць України; 4) залізничні колії, локомотиви і вагони інших відомств, підприємств мають утримуватися ними згідно з правилами, затвердженими власниками цих підприємств чи органами, до сфери управління яких вони належать; 5) контроль за виконанням вимог Правил міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, організація експлуатації, технічного обслуговування пристроїв та обладнання, рухомого складу і поїздів виконання поїзної та маневрової роботи покладаються на працівників міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, що експлуатують рухомий склад, техніку, споруди, прилади та обладнання; 6) контроль на промисловому транспорті покладається на Державну службу України з безпеки на транспорті, на служби Укрзалізниці, на керівників промислових підприємств, безпосередньо на працівників промислового транспорту тощо; 7) обов'язковому дотриманню підлягають норми Законів України «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», Статуту залізниць України, Правил технічної експлуатації залізниць України, відомчих наказів: Правил технічної експлуатації міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, Правил технічної експлуатації залізничного транспорту промислових підприємств, Правил перевезення небезпечних ванта-

жив, Порядку розслідування транспортних подій на підприємствах міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, що належать до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку України, Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій залізничного транспорту, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, норм охорони праці, пожежної безпеки, санітарних норм тощо.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року» від 20.10.2010 р. № 2174-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>
2. Зінь Е.А. Регіональна економіка: Підручник. Київ: «ВД «Професіонал», 2007. 528 с.
3. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1994. №51. Ст.446.
4. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 р. № 273/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 40. Ст. 183.
5. Промисловий транспорт. Енциклопедія сучасної техніки. URL: <http://bibliograph.com.ua/spravochnik-181-4/289.htm>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 457 «Про затвердження Статуту залізниць України». *Офіційний вісник України*. 1998. № 14. С. 150, ст. 548.
7. Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 01.10.2009 р. № 1014 «Про затвердження Правил технічної експлуатації міжгалузевого промислового залізничного транспорту України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1166-09/print1514883420996030>
8. Наказ Міністерства промислової політики України від 15.02.2010 п. № 70 «Про затвердження Правил технічної експлуатації залізничного транспорту промислових підприємств». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0237-10/print1511095473418130>
9. Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 01.03.2010 р. № 113 «Про затвердження Порядку розслідування транспортних подій на підприємствах міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, що належать до сфери управління Міністерства транспорту та зв'язку України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0544-10/print1514883420996030>
10. Наказ Міністерства транспорту та зв'язку України від 29.04.2010 р. № 240 «Про затвердження Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій залізничного транспорту, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0537-10/print1514883420996030>
11. Перелік нормативно-правових актів, дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері залізничного транспорту. URL: http://dsbt.gov.ua/sites/default/files/imce/Nakazu/pdf/perelik_normativno-pravovyh_aktiv_dotrymannya_yakyh_pereviryayetsya_pid_chas_zdiysnennya_zahodiv_derzhavnogo_naglyadu_kontrolyu_u_sferi_zaliznychnogo_transportu-1.pdf
12. Публічний звіт голови Державної служби України з безпеки на транспорті Михайла Ноняка за 2017 рік. URL: <http://dsbt.gov.ua/storinka/publiclnnyy-zvit-golovy-derzhavnoyi-sluzhby-ukrayiny-z-bezpeky-na-transporti-myhayla-0>